

Onur KARAHANOGULLARI

İDARİ YARGI

İDARENİN HUKUKA ZORLANMASI

(YARGI KARARLARINA DAYALI BİR İNCELEME)

Ankara 2019

Turhan
KUTUPCUBASI

AYRINTILI İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL İLKELER VE YARGI DÜZENİ

I. İDARİ YARGININ İŞLEVİ	1
İdari yargı, yalnızca idarenin yargısal denetimi işleviyle tanımlanamaz.	3
İdari yargı hukuk devletin temel düzeltici mekanizmasıdır.	7
İdareyi hukuka zorlar.	7
İdareye davranış kalıbı oluşturur.	8
İdari yargı düzgün idareyi araştırır.	10
Yönetmel/seyasal katılım sağlar. Siyasal alanın oluşumuna katılım sağlar.	10
Temel hak ve özgürlüklerin gerçekleştirilmesinin araçlarındandır.	12
Hukuksal biçimin taşıdığı toplumsal ilişkiye müdahale olanağı yaratır.	14
Toplumsal yaşamı düzenleyen hukuk kurallarının oluşumuna katılım aracıdır.	15
İdari işleyişe katılım aracıdır.	16
Devletin ve aynı zamanda toplumsal mücadelelerin meşruiyet kaynağıdır.	16
II. İDARİ YARGILAMA YÖNTEMİNİN ÖZELLİKLERİ	17
Yargılama, idari ilişki ya da olaydan sonradır. Yargılamayı bir işlem öncelemelidir. 17	
İşlemleştirme zorunluluğu.	18
Eylemlerde işlemleştirme zorunluluğu.	19
Hak istemlerini de işlemleştirmek gerekir.	20
Çoklu ve karma ilişki kavranır.	20
İdari yargılama yöntemi yalındır.	21
Uyuşmazlık karma niteliktedir: Hem kişiler arası hem de hukuk düzeni ile uyuşmazlığı anlatır.	23
İdari yargıda yöntemsel doğru değil, gerçekliğin doğru bilgisi yazılı yöntemle re'sen araştırılır. Kanıt türlerine dayanan bir kanıtlama sistemi yoktur.	26
İdari yargının hukuk yaratıcı işlevi vardır. Mahkeme kararları kişilerin hukukunun parçasıdır.	27
İçtihat hukuku olma özelliği zayıftır.	29
III. İDARİ YARGI YERLERİ.....	33
A. İDARENİN YARGISAL DENETİM SİSTEMLERİ	33
İdari yargı kamu hukukuna özgü yargı düzenidir.	33
Monist Sistem = Yargı Birliği Sistemi = Adli İdare	33
İngiltere'de idarenin yargısal denetimi	34
Düalist sistem (adli yargı – idari yargı ayrımı, idari rejim)	40
B. İDARİ YARGI DÜZENİ	41
Mahkeme dışında bir idari yargı yeri yaratılamaz.	41
Anayasa Mahkemesi yüksek mahkeme değildir.	42
İdari yargı düzeninin genel yapısı	43
Danıştay, ilk derece yargılaması da yapabilen yüksek mahkemedir.	43
Yargı düzeni dereceli yapıdadır.	43
Yargı düzeninde yargı yerleri arasında konu yönünden işbölümü vardır.	44
Yargı düzeninde yargı yerleri arasında yer yönünden işbölümü vardır.	45

Numaralı Mahkemeler	45
Genel Görev - Özel Görev	46
C. DANIŞTAY	47
Danıştay'ın yargılama ve danışma örgütü: Daireler ve Kurullar	47
Danıştay'ın içyönetimi	47
Yargı görevlileri	48
Tetkik hakimleri	48
Kıdemli tetkik hakimleri	49
Savcılar	49
Meslek mensupları	50
Üyelerin seçiminde iki kaynak	51
Üyeliğe anayasaya aykırı olarak süre sınırı getirilmiştir	51
Danıştay içi görevler	52
Danıştay'ın yargısal-yönetimsel örgütlenmesi	53
Danıştay Genel Kurulu	53
Başkanlık Kurulu	53
Başkanlar Kurulu	53
Disiplin Kurulu	54
Yüksek Disiplin Kurulu	54
Danıştay'ın yargısal görevleri	55
Danıştay'ın yargı örgütlenmesi	55
Daireler ve heyetler	55
İdari Dava Daireleri Kurulu - Vergi Dava Daireleri Kurulu	57
İçtihatları Birleştirme Kurulu	58
Danıştay'ın Danışma ve İdari İşleri	59
Danıştay'ın yüksek mahkeme niteliğinin zayıflaması	61
D. BÖLGE İDARE MAHKEMELERİ	62
Yönetimsel görevleri de vardır.	62
Danıştay benzeri örgütlenmiştir, dairelerden oluşur.	63
Bölge İdare Mahkemesi Başkanlar Kurulu	64
Bölge İdare Mahkemesi Adalet Komisyonu	64
E. İDARE MAHKEMELERİ VE VERGİ MAHKEMELERİ	65
İdare mahkemesi ve vergi mahkemesi yargıçlığı	65
Adaylık ve mesleğe kabul ayrımı anayasaya aykırıdır.	66
Hukuk eğitimi ve idari yargıç	67
Mülakat	67
İdare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinin görevleri	67
Heyet – Tek hakim	68
Başkanın önemi	69
Yazı işleri (Kalem)	69

IV. YARGIÇ BAĞIMSIZLIĞI, YARGIÇ GÜVENCESİ VE YARGIÇLIK MESLEĞİ 70

Hukuk yargıç tarafından söylenir, siyasal rejim için yargıçlar belirleyicidir.	70
Yargı egemenlik yetkisi kullanır.	70
Mahkeme ile yargıç bağı koparılamaz.	71
A. YARGIÇLIK MESLEKTİR.	72
Danıştay tipi idari yargı örgütlenmesinde yargıçlık meslek bilgisi	74
Meslek bilgisi, vicdan ve bağlılık	75
Tarikat bağlılığı yargıçlığa engeldir.	76

B.	MAHKEMELERİN BAĞIMSIZLIĞI VE HAKİMLİK TEMİNATI	77
	Yargı, mahkemedeki yargıçtır.	78
	Mahkemelerin yargı çevrelerinin idarece belirlenmesi yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesine aykırıdır.	79
	Coğrafi teminat.....	79
	Hakimler ve Savcılar Kurulu yeterli koruma sağlamamaktadır.....	82
C.	YARGICIN YANSIZLIĞI (YASAKLILIK, ÇEKİLME VE RET DURUMLARI)	83
	Yasaklılık ve ret nedenleri.....	83
	Çekilme ve reddin yöntemleri	85
V.	İDARİ YARGININ ALANI VE KAPSAMI.....	87
A.	İDARİ YARGI DÜZENİNİN ALANI (YARGI DÜZENİ YÖNÜNDEN YETKİ)	88
	Yargı düzeni oluşturmayan yargı yerleri	88
	İdari yargı düzenin görev alanının belirlenmesi	90
	Yargı düzenini davasını açan kişi seçer ancak mahkeme karar verir.	92
	Yargı düzenini seçişte davacıyı güdüleyenler	92
	Üçlü ölçüt: Özne, işlev ve araç etkileşimi	93
	Araştırmada izlenecek kesin ve durağan bir sıra yoktur.	94
	Adlandırma ile yetinilmez, gerçek nitelik araştırılır.	95
	Uyuşmazlık doğuran idari olay çokludur, karmadır, süreçlidir.	96
	İdarenin yaptığı işin piyasanın işleyiş kurallarından farklılaşması belirleyicidir.	97
	İdari yargıda hem kamu hukuku hem de özel hukuk uygulanır.	101
	Mülkiyet ve sözleşme ilişkilerini düzenleyen/sınırlayan idari işlemler	102
	Kamu düzenini teknikleri karşısında eşitlik.....	103
	Yargı düzeni kaydırmasının kapsamını da belirlemek gerekir.	103
	İdarenin yaptığı her türlü sözleşmeyi önceleyen dava edilebilir idari işlemler vardır.	105
B.	ANAYASA KISINTILARI (YARGIÇSIZ BIRAKILAN İŞLER) VE OLANAKLAR	106
	Yasama kısıntısı yapılamaz.	106
	Yargı kısıntısı yapılamaz, hükümet tasarrufu aşılmış bir kategoridir.	106
	Konu ve kişi olarak sınırlı anayasa kısıntısı bulunmaktadır.	108
	Kesinlik nitelemesi anayasa kısıntısı değildir.....	109
	Anayasa kısıntısı ile yargı düzeni kaydırması karıştırılmamalıdır.	111
	Yüksek Seçim Kurulu’nun ve Sayıştay’ın yargılama işlevinden kaynaklanmayan işlemlerine karşı idari yargı yolu açıktır.	111
	Kişinin kabulü ile yargı denetimi kapatılamaz.	112
	Anayasa kısıntılarında denetim olanakları.....	114
	Kavramın/kurumun yorumlanması ile denetim yolu bulunması.....	114
	Kısıntı kapsamını belirleyen kavramların dar yorumlanması	116
	İşlemlerine karşı yargı yolu kapatılmış olan idareler bu bağıışıklıktan ancak yetkileri kapsamıyla sınırlı olarak yararlanırlar.	117
	Yargı yolu kapatılmış işlemi önceleyen işlemler dava edilebilir.	119
	Yasama kısıntılarında zaman sınırlaması	120
C.	YARGI DÜZENİ KAYDIRMALARI	123
	Adli yargı genel, idari yargı özel yargı düzenidir. “Yönetsel nitelik” idari yargının anayasal ölçütüdür.	124
	Yargı düzeni kaydırması anayasaya aykırıdır.	124
	Anayasa Mahkemesi yargı düzeni kaydırmasını anayasaya uygun bulmaktadır.	126
	Yargı düzeni kaydirmalarında münhasır yasallık sözkonusudur.	127
	Yargı düzeni kaydırmasının düzenlenme biçimi	127

Blok kaydırma yapılamaz. Yasalarda yer alan yargı düzeni kaydırmalarında anayasaya uygun yorum.	128
Karayolları Trafik Kanunu örneği	128
Tahkim	131
Yargı organının olaylara ilişkin değerlendirmeleri yargı düzeni kaydırması değildir.	140
Fiili Yol	141
Fiili yol olarak nitelenen durumlar hukuka aykırı işlem ya da eylemlerdir.	142
Sınai ve ticari kamu hizmetleri	144
D. YARGI GÜCÜ SINIRLAMALARI	156
İdari eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilememesi, idarenin yerine geçme yasağını anlatır.	158
Yerine geçme yasağı ile kararın sonuçları arasındaki ilişki	159
Kuralkoyucu işlemlerin yürürlük maddelerinin iptali	160
Hak istemi üzerine oluşan (ret) olumsuz işlemlerin iptali	161
Olumsuz işlemlerin denetiminde idarenin yerine geçme yasağı	163
Hak istemi içermeyen başvuruların reddi olumsuz idari işlem doğurmaz.	164
Kural konulması isteminin reddi işlemleri	165
Eksik düzenleme iptali	166
Takdiri yetki, bağlı yetki, yerindelik ve hukukilik denetimi	167
Takdiri yetki kavramı	167
Niteliğine ilişkin yaklaşımlar	168
İşlem yapma yapmama serbestliği ile sonuçtaki seçim serbestliği karıştırılmamalıdır.	170
Bağlı yetki – takdiri yetki	170
Bağlı yetki olmanın sonucu: İşlem yapmama hizmet kusurudur.	173
Yetkinin bağlı olması, yetki sakatlığını gidermez.	174
Takdir aracı yorum	175
Takdiri yetkinin azalması, bağlı yetkiye dönüşmesi	178
Takdiri yetki kullanılan işlemlerin denetimi	179
Yerindelik - Hukukilik	181
Haklarla çatışan takdiri yetki kullanımı örnekleri	188
Takdiri yetkinin anayasal ilke ve kurallara uygun kullanılması gerekir.	191
Danıştay'ın işlemin öğelerinde tam denetim yöntemi ve denetim ilkeleri	194
Takdiri yetkinin denetiminde idare hukukunun bilinen ilkeleri	196
Seçeneklerin hukuka uygunluğu denetlenir, mutlak irade neden olamaz.	197
Yerindelik değerlendirmesi serbestliği, eksik değerlendirme yapma serbestliği tanımaz.	198
Takdiri yetki ile yerindelik değerlendirmesi yapan idarenin teknik veri kullanması, araştırma inceleme yapması zorunludur.	199
İdare yerindelik değerlendirmesine veri sunmak zorundadır.	201
Yerindelik değerlendirmesi yapan idarenin kullandığı ölçüt nesnel olmalıdır.	202
İdarenin takdiri yetkisi ile yaptığı yerindelik değerlendirmesi nesnel teknik ölçütlerle değerlendirilip denetlenebilir.	203
Hata yapma olasılığı düşük teknik değerlendirme araçlarına dayanan işlemlerin denetimi	205
Takdiri yetkinin neden – amaç bağı ile denetlenmesi	207
Gösterilen nedenlerin varlığı ve yeterliliği	210
İdarenin dayandığı verilerin hukuksal değeri olmalıdır.	211

Hatalı nedenler seçilmiş veya nedenin yanlış değerlendirilmiş olması amaç sakatlığının göstergesi olabilir.....	212
İdarenin değerlendirmesinin somut bilgi ve belgeye dayanması zorunludur.....	215
Yetkinin özel amacının yasada düzenlenmiş olduğu durumlarda idarenin seçim alanı daralır.	215
Amaçtan neden oluşturarak takdir alanı denetlenebilir.....	216
Takdiri işlemlerde neden denetiminin ikamesi olarak amaç denetimi.....	217
Takdiri yetkinin kullanımı konu ögesi ilkelerine tabidir.	218
Açık hata	218
Yasal dayanak yokluğu durumunda idarenin değerlendirmesinin yargılanması gereksizdir.	219
Takdiri yetkide yönetsel güvenceler.....	220
Takdiri yetkinin kullanılmasına ilişkin Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı	220
Takdiri yetkinin bağlanması.....	221
E. YÖNTEM KISITLAMALARI: İVEDİ YARGILAMA.....	223
Genel ivedi yargılama konuları	224
Özel ivedi yargılama konuları	224
İvedi yargılamada davacıya ilişkin kısıtlamalar	224
Varsayımsal tekemmül.....	225
İvedi yargılamanın temyiz incelemesinde, istinafa benzer biçimde, esas hakkında karar verilir.	227
Mahkeme kararının uygulanma biçimine ilişkin sınırlama/belirleme getirilmiştir. ..	228
VI. DAVA TÜRLERİ VE OLANAKLAR.....	230
İptal davaları, tam yargı davaları.....	230
Vergi davası diye bir tür yoktur.....	231
İdari sözleşmelerde idarenin denetimi için özel bir dava yoktur, idarenin sözleşmeciye karşı idari yargıda dava açma olanağı olabilir.	233
İdari yargıda tespit davası yoktur.	235
A. İDARİ EYLEMLERDE DAVA OLANAKLARI	237
B. İDARİ İŞLEMLERDE İPTAL VE GİDERİM OLASILIKLARI.....	238
Bir: İlgililer haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla doğrudan doğruya tam yargı davası açabilirler.	238
İki: İlgililer haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla iptal ve tam yargı davalarını birlikte açabilirler.	239
Üç: İlgililer haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla ilk önce iptal davası açarak bu davanın karara bağlanması üzerine dava süresi içinde tam yargı davası açabilirler.....	239
Kanun yolunda bekleme olanağı	241
İptal davasında karar çıktıktan sonra tam yargı davası açma olanağına ancak iptal davasında taraf olan kişi sahiptir.	241
Dört: Bir işlemin uygulanması nedeniyle doğan zararlardan dolayı uygulama tarihinden başlayarak dava süresi içinde tam yargı davası açılabilir.	242
Beş: İptal davasından sonra ancak tam yargı davasından önce idareye başvurma olanağı	242
Olanaklardan birini davacı seçer.	242
C. KURALKOYUCU İŞLEMLERDE UYGULAMADAN DOĞAN DAVA OLANAKLARI ..	243

İKİNCİ BÖLÜM

YARGILAMANIN (DAVANIN) ÖNKOŞULLARI

I. İLK İNCELEME VE ÖNKOŞULLAR.....	245
Davanın sürdürülmesi koşulları, açılmamış sayılma kararı	247
Önkoşulların incelenme sırası.	249
Önkoşulların inceleme sırasına uyulmadan yapılan inceleme mahkeme kararını sakatlar.	249
Yer yönünden yetki, görevden önce incelenir.	250
Yürütmenin durdurulması istemi hakkında karar verilebilmesi için önkoşulların incelenmiş olması gerekir.....	250
Nöbetçi mahkeme açılan davayı önkoşullardan inceleyip reddedemez.....	252
II. YETKİ ÖNKOŞULLARI.....	253
A. YETKİNİN ÜÇ ANLAMI	253
Mahkemeyi davacı seçer ancak yetkili yargı yerine mahkeme karar verir.	253
Görev itirazının reddi kararı bir arakardır, kanun yolu yoktur.	255
1. Yargı Düzeni Yönünden Yetki (Görev) ve Görev Uyuşmazlıklarının Çözümü	256
Uyuşmazlık Mahkemesi.....	257
Uyuşmazlık türleri.....	259
Mahkemenin olumsuz görev uyuşmazlığının kısıyolunu kullanma zorunluluğu.....	266
İdari ilişkinin adli yargıda uyuşmazlık doğuran yönleri olabilir, bu kararlar idari yargıda kullanılabilir.	267
Suçun maddi ögesine ilişkin ceza mahkemelerince verilen kararlar disiplin işlerinde bağlayıcıdır.	270
İdari yargıç adli yargı düzenindeki mahkemenin nitelemesi ile bağlı değildir.	271
2. Konu yönünden yetki (Görev)	272
Görevde yasallık	273
Genel Görev – Özel Görev Sistemi.....	273
Bir dava konu olarak Danıştay’ın ya da vergi mahkemesinin yetkisinde değilse, idare mahkemesinin yetkisindedir.....	274
Danıştay Kanunu’nun 24. maddesinde kurala bağlananlar dışında da Danıştay’a çeşitli yasalarda ilk derece yargılama görevleri verilmiştir.	276
Danıştay’ın özel görevli olduğu düzenleyici (kuralkoyucu) işlemler.....	277
Cumhurbaşkanınca çıkarılan düzenleyici işlemler.	277
Ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlemler.....	277
Ülke çapında etki doğuran bir işlem kuralkoyucu nitelikte olmayabilir.	279
Birden çok idare veya vergi mahkemesinin yetki alanına giren işler.	279
Dava konusunun birden çok idare veya vergi mahkemesinin yetki alanına giriyor olması davacının iradesinden değil, konunun niteliğinden kaynaklanır.	279
Danıştay idari dairesince veya idari işler kurulunca verilen kararlar üzerine uygulanan eylem ve işlemler.	281
Düzenleyici işlem ve uygulama işlemi birlikte Danıştay’da dava edildikten sonra uygulama işleminden kaynaklanan zararın giderimi için açılacak tam yargı davası Danıştay’ın görevindedir.....	281
Danıştay kararının uygulanmaması nedeniyle açılan tam yargı davalarında Danıştay görevlidir.....	282
Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülük	283
Vergilendirme ve tahsil işlemleri	283

Tek hakim – Heyet arasında parasal görev ayrımı.....	284
Danıştay dava daireleri arasında görev dağılımı.....	285
Bölge idare mahkemesi daireleri arasında işbölümü	286
Kanun yolunda bölge idare mahkemesi ile Danıştay arasında görev ayrımı	286
B. YER YÖNÜNDE YETKİ	287
Yetkisizlik itirazının açıkça karara bağlanmasına gerek yoktur. Yetki itirazının reddi kararına karşı kanun yolu yoktur.	288
Tek dilekçe ile birden fazla işleme dava açılması durumunda yetkili mahkeme değişebilir.	289
İşlemi yapan idari merciin bulunduğu yer	290
Konusu vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülük olan davalarda genel yetki: İşlemi yapan idarenin bulunduğu yer.	291
Eylemden kaynaklanan zararların giderimi için açılacak davalarda, hizmetin görüldüğü ya da eylemin yapıldığı yer	292
İşlemden kaynaklanan tam yargı davalarında yetki	292
Hizmetten ve eylemden kaynaklanan davalarda yetki	293
Yetkide torba kuralı.....	294
Kamu görevlileri ile ilgili davalarda özel yetki	295
Kamu görevlisinin eski ya da yeni görev yeri mahkemesi	295
Kamu görevlisinin son görev yaptığı yer mahkemesi.....	295
Kamu görevlisinin görevli bulunduğu yer mahkemesi	296
Kamu görevlisinin görevine ilişkin işlemler nedeniyle uğradığı zararların giderimi genel yetki kuralına bağlıdır.	297
Yargıç ve savcıların açacakları görevlerine ilişkin davalarda özel yetki: En yakın bölge idare mahkemesinin bulunduğu yer idare mahkemesi	297
Yerel yönetimlere ilişkin geçici önlemlerde yetki: İlgilinin bulunduğu yer	298
Taşınmaz mallar, kamu malları, yerel yönetimler ve sınır uyumsuzluklarına ilişkin davalarda özel yetki: Dava konusunun bulunduğu yer	298
Taşınır mala ilişkin özel yetki kuralı: Taşınırın bulunduğu yer	300
C. YETKİ VE GÖREV UYUŞMAZLIKLARI	300
Yetki ve görev uyumsuzluklarını çözen, yargı yeri belirleyen kararların kesinliği bir yargılama aşamasının geçilmesi için tanınmış kesinliktir.....	303
Yetki ya da görev kanun yolu kararıyla belirlenmişse, kanun yolu sonrası yapılacak ilk derece yargılamada 43. maddedeki yöntem kullanılamaz.	304
Kanun yollarında görev uyumsuzlukları.....	305
D. BAĞLANTILI DAVALAR	306
Düzenleyici işlem ile uygulama işlemleri arasında mutlak bağlantı yoktur.....	308
Kanun yolu aşamasındaki dava ile ilk derecede görülen dava birleştirilemez.	309
III. İDARİ İŞLEM VE ÖNKARAR KOŞULLARI	309
A. KESİN VE YÜRÜTÜLMESİ GEREKEN İDARİ İŞLEM	310
1. Kesinlik	311
Yapılmış ancak henüz ilgisine tebliğ edilmemiş işleme karşı iptal davası açılabilir.....	312
Zorunlu olmayan idari başvuru yapılması, başvuru sonuçlanmadan dava açılmasına engel değildir.....	312
Zımni ret süresi dolmadan iptal davası	313
2. Yürütülmesi Gereken (Etkili) İşlem.....	314
Etkililik araştırması ile ilgili ancak karıştırılmaması gereken kavramlar.....	314

Etkililik araştırması hukuka uygunluk araştırması gerektirmez	315
Etkililik hukuksal etkiyi anlatır, uygulama etkisi ile karıştırılmamalıdır.....	316
Etkililik özelliği taşımayabilecek irade açıklamaları.....	317
Kuralkoyucu işlemlerde hukuksal etki araştırması	317
Varolan hukuksal durumu yineleyen irade açıklamaları etkisizdir.....	318
İşlemi önceleyen irade açıklamaları ilke olarak idarenin iç işleyişine ilişkindir ve etkisizdir.....	319
Bir sonraki aşamaya geçmeyi engelleyen önceleyen irade açıklamaları etkilidir.....	322
Önceleyen/izleyen işlemler ile birbiriyle ilgili bağımsız işlemler karıştırılmamalıdır.....	323
Etkisiz irade açıklamasının geri alınması istemi etkili bir ret işlemi doğurmaz	325
Üst makam ya da eş makam başvurusunu reddi kararları.....	326
Üst makam başvurusu üzerine işlemin üst makamın işlemine dönüşme olasılığı vardır.....	326
Vesayet makamınca onaylanan işlemler onay işleminden bağımsızdır.....	327
Danıştay'ın idarenin işleyişine katıldığı kararları.....	328
İdari sözleşmeler ya da hükümleri iptal davasına konu olabilir.....	330
B. İDARİ EYLEMLERDEN KAYNAKLANAN ZARARLARDA ÖNKARAR.....	330
Önkarar başvurusunun “zorunlu sulh” başvurusuna dönüşmesi.....	332
Önkararın iptalinin istenilmesine gerek yoktur.	336
Hasım düzeltme durumunda yeniden önkarar almak gerekmez.	336
Yargı düzeni hatası durumunda önkarar gerekmez.	337
İcrai olmayan işlemde kaynaklanan zarar için önkarar gerekmebilir.....	337
IV. EHLİYET ÖNKOŞULLARI.....	338
A. GENEL EHLİYET: DAVA EHLİYETİ VE TARAF EHLİYETİ	339
Avukat olmayan kişinin vekaleten kanun yoluna başvurusu	343
Genel ehliyet eksikliği giderilmeden esas hakkında karar verilmesi kararı sakatlar, kaldırma ya da bozma nedenidir.	344
Tamamlatılması olanaklı olan genel ehliyet eksikliklerinin tamamlatılması görevi mahkemenindir.....	345
Davaya Vekalet.....	346
Davacının gerçek kişi olmadığı durumda genel ehliyet, davacının tüzelkişi olup olmadığı yönünden incelenir.....	347
Tüzelkişiliğin şubeleri, tüzelkişi adına dava açamaz.....	348
Tüzelkişiliğin sona ermesi ile taraf ve dava ehliyeti de sona erer.....	348
İdarenin davacı olması	349
Ayrı kamu tüzelkişileri birbirlerine karşı dava açabilirler.....	350
Bakanlıkların birbirlerine karşı dava açması olanaklı değildir.	353
Aynı idare içinde yer alan idari birimlerin birbirlerine karşı dava açması.....	354
Devlet dışındaki kamu tüzelkişilerindeki birimlerin kendi kamu tüzelkişisinin kararına karşı dava açması olanaklı değildir.	356
Tüzelkişiliği olmayan örgütlerin dava ve taraf ehliyeti, yasal görev ve yetkilerinden kaynaklanabilir.....	357
Ayrı tüzelkişiler olsalar da oluşum sürecine katıldıkları işlemin iptali için dava açamazlar.	357
İdarelerin dava ve taraf ehliyeti bulunduğu durumlarda ayrıca ilgi bağının da (özel ehliyetinin de) bulunması gerekir.....	358
Mahkeme başkanlığının davacı olması	358
B. ÖZNEL EHLİYET: İLGİ BAĞI.....	359

1.	<i>Dava İlgisini Kuran Menfaat ve Hak Eksilmeleri</i>	360
	Menfaat eksilmesi	360
	Kişisel hak eksilmesi	361
	Kişisellik özelliği, kişisel hakları anlatmamaktadır.	362
	Eksilme – etkilenme derecesi	362
	İlginin niteliği: Güncel – meşru ilgi.....	363
	Güncel olma koşulu.....	363
	Düzenleyici işlemlerin iptali istemlerinde güncel ilgi	363
	Meşru (hukukça korunan) ilgi	365
	Hukukun korumadığı yarar meşru değildir.....	365
	Hukuka aykırı olarak yaratılmış ve sürdürülmekte olan bir durumu korumadaki yarar meşru değildir.....	366
	Yargı kararlarının uygulanmaması ile elde edilen menfaat meşru değildir.	367
	Görevini yerine getirmeyen kamu görevlisinin aynı sonucu dava ile elde etmeye çalışması meşru değildir.	367
2.	<i>İlgili Bağlı Araştırmasında Temel İlkeler</i>	369
	İdarenin dava edilmemesini sağlamak anayasal bir değer değildir.....	370
	Hükümet tasarrufunun yeni gerekçesi ilgi bağı olmamalıdır.....	370
	İlgi bağı araştırması bir ilişki araştırmasıdır. Kişisellik, belirginleşme anlamına gelir.	370
	Statü etkisi, çıkar etkisi	371
	Hukuksal ilişkinin tarafı olmakla, bu ilişki ya da statü ile iktisadi ilişki kurmak karıştırılmamalıdır.	373
	Çok taraflı ve süreçli bir idari ilişkide ilişkiyi oluşturan işlemler ilke olarak bu ilişkilerin tarafı ya da katılımcılarının çıkarlarına etki eder.....	381
	İşin esası yani hukuka aykırılık veya sorumluluk nedenleri ile ilgi bağı karıştırılmamalıdır.	382
	Etkili işlem koşulu ile de karıştırılmamalıdır.	383
	İlgi bağı ile genel ehliyet karıştırılmamalıdır.	383
3.	<i>İlgi Bağı Değerlendirmesinde Yorum Dayanakları</i>	385
	İşlemin niteliği: Düzenleyici işlem, birel işlem, bireysel işlem	386
	Zarar doğuran hizmetin niteliği. Hizmetin kullanım biçimleri.	386
	Kişinin taşıdığı statüler birbirine eklenebilir. İlgi bağı kurulmasında hukukça korunan değer yoğunlaşması yaratabilir.....	393
	İlgi bağı değerlendirmesinde davacının tüzel kişi olması da özellik gösterir.	394
	Sendikalar dava açmakta özellik gösteren tüzelkişilerdir.	396
	İşveren sendikalarını aynı kurallar düzenlemektedir.	398
	Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları özellik gösteren tüzelkişilerdir.	399
	İdarelerin ilgi bağı	403

V. HUSUMET (DAVALI) ÖNKOŞULU 404

Yanlış hasma karşı hüküm verilmesi bozma nedenidir.	405
Mahkemenin gerçek hasmı bulma zorunluluğu.....	406
Gerçek hasma tebliğde davalı avukatlık ücreti	408
İdari yargıda gerçek kişiler davalı olmaz.....	409
İdari davalarda davalı idaredir.....	411
İdari davalarda davalının mutlaka tüzelkişilik olması gerekmez.	412
Üst makamın onayı gerektirmeden işlem yapabilen idari birimler davalı olabilir.	413
Husumette merkezi idarenin özelliği: Yetki genişliği.....	414
Dava öncesi idari başvuru yapıldığında davalı	415

Yetki devriyle yapılan işlemlerde davalı	416
Danıştay'ın idari uyuşmazlık çözen kararlarına dayanılarak yapılan işlemlerde hasım.....	416
İdarenin temsili ve idareye vekalet.....	417
VI. SÜRE ÖNKOŞULU.....	417
A. NİTELİK: DÜZENLEYİCİ SÜRE	418
Süre düzenleyici niteliktedir.....	418
İşlemlerinin dava edilebilir olması meşru bir tehdittir.....	419
Dava süresinden sonra yeni çekişme olanağı doğabilir.	420
Dava açma süresi, istemin genişletilmesi yasağı ile de bağlantılıdır.	420
Sürenin yaptırımı.....	421
B. MİKTAR VE HESAPLANMA.....	421
Genel, Özel ve Ek Süreler	421
Genel Süre.....	421
Özel süreler	422
İdari Yargılama Usulü Kanunu'ndaki özel süreler.....	423
Diğer yasalardaki özel süre örnekleri	423
İdari yargı kararlarının idarece uygulanmaması durumunda açılacak davalarda süre.....	424
Ek süreler	426
Yargı düzeni hatasında otuz gün ek süre	427
Ek süre, idari eylemler için zorunlu idari başvuru süresine genişletilebilir.	427
Ek süreden yararlanma durumunda hak kaybı tehlikesi	429
Çalışmaya ara vermeden sonra 7 gün ek süre.....	429
Özel ek süreler	430
Konu yönünden yetki (görev) ve yer yönünden yetki (yetki) yanlışlıklarının süreye etkisi.....	430
Sürelerin hesaplanması.....	431
Adli tatil (Çalışmaya ara verme)	433
Mali Tatil	433
Sanal ortamda gün, elektronik gün.....	433
Son günü idari izin gününe gelen süreler, izinde yeterli belirlilik varsa sonraki güne uzamaz.	434
C. SÜRENİN İŞLEMESİ (GERİ SAYMAYA) BAŞLAMASI.....	435
1. İlke: Dava Açma Süresi Yazılı Bildirimden İşlemeye Başlar	435
Yöntemine uygun bildirim yapılmamışsa, dava açma süresi işlemez.....	439
Resmî Gazete'de yayımlanan birel işlemler	440
İşlemin varlığı değil, hukuksal etkiye uyma yükümlülüğü dava açma süresini işlemeye başlatır	441
İşlemin yönelmediği ilgililerin dava açma süreleri öğrenme tarihinden işlemeye başlar.	441
Sigortacı ardılın dava süresi öncelikle öğrenmesinden başlar.	442
İdarenin Bildirim Yükümlülükleri.....	443
Özel dava açma süresinin işlem metninde ya da bildirimde belirtilmemiş olması ...	444
İdarenin bildirimde yanlış başvuru yolu ve süresi belirtmesi	445
Hatalı bildirilen sürenin uzun olması	445
Hatalı bildirilen sürenin kısa olması.....	446
Hukuka uygun olmayan bildirimler süre başlatmaz.	446
Bildirim tam olmalıdır.....	448

Belgelendirilemeyen bildirimler dava süresi başlatmaz	450
Elektronik bildirimler	450
Bildirim yinelenmesi, yeni süre başlatmaz.	451
Sürenin işlemeye başlamamış olması dava açılmasına engel değildir.	452
Bildirim dava edilebilirlik koşulu değildir. Bildirilmeden öğrenilmiş işlemler dava edilebilir	454
İdari itirazlarda ve üst makam başvurularında, idarenin yanıtını beklemeden dava açılması	455
2. <i>Yazılı Bildirim Sayılan Bilgilenmeler: Öğrenme Varsayımı</i>	456
Öğrenme dava açmaya yetecek derecede bilgilenme içermelidir.	460
Temel hak ve özgürlükleri sınırlayan yükümlendirici birel işlemlerde öğrenme varsayımı kullanılamaz.	460
Kişi öğrenme olanağına sahip olmalıdır.	465
Davayı önceleyen başvurularda öğrenme varsayımı	465
Öğrenme idarenin bildirim yükümlülüğünü kaldırmaz.	466
Öğrenmenin saptanması yeterli değildir, yargıç yazılı bildirim olup olmadığını araştırmak zorundadır.	467
3. <i>Kuralkoyucu İşlemlerde (Düzenleyici İşlemlerde) İlan ya da Uygulama Tarihi</i>	467
Kural ile uygulama ilişkisinin yarattığı dava olanakları	468
Uygulama işlemlerinden doğan zararın giderimi için tam yargı davası açıldığında dayanak düzenleyici işlemin iptali de istenilebilir.	468
Uygulama işleminin dava olanağı yaratması ancak kuralkoyucu işlemler için kullanılabilir.	469
Uygulama işleminin dava olanağı yaratması tüm kuralkoyucu işlemler için geçerlidir.	469
Ancak dayanak olan bölümler dava edilebilir.	469
Kuralkoyucu işlemin uygulama işleminin mutlaka birel işlem olması gerekmez.	470
Ancak etkili irade açıklaması uygulama işlemi olabilir.	471
Uygulama işlemine karşı açılacak davanın süresi temel alınır.	471
Kuralkoyucu işlemin uygulanmasına yönelik yapılan idari başvurulara verilen yanıtlar uygulama işlemdir.	472
4. <i>Zimni Retlerde Süre Başlangıcı</i>	473
İstem karşısında 60 gün yanıt vermemek “zimni ret işlemi” doğurur.	474
İdarenin yanıt verme süresi, zimni ret süresinden farklıdır.	475
Yanıt için altmış günden kısa süre öngörülmüş olması	475
Hak istemi kavramı	476
Zimni ret işlemi, yanıt vermeme işlemi değildir.	477
Dilekçeyi almama bir işlem değildir.	477
Belirsizliğin düzelticisi altı ay bekleme olanağı ve sonraki yanıtın dava edilebilirliği	478
Açık yanıt, yeni dava açma süresi başlatır.	479
Sonradan gelen yanıtın zimni ret karinesini kaldırması altı ay bekleme süresinden bağımsız bir olanaktır.	479
Süresi geçtikten sonra açılmış olan davada idareden açık yanıt gelirse dava süreden reddedilemez	480
Yöntemli işlemlerde zimni ret	481
Zimni ret kurumuna ilişkin olanaklar tüm başvuru türleri için kullanılabilir.	482
İşleme karşı özel idari başvurularda da zimni ret oluşabilir	483
5. <i>İdari Eylemlerde Süre Başlangıcı, Önkarar İçin Başvuru Süresi</i>	486

Bir yıl	486
Beş yıl	486
Eylemin tamamlandığı ya da zararın öğrenildiği tarih	487
Eylemin niteliğinin ve idareye bağlanabilirliğinin öğrenildiği tarih	488
Sonucun kesin olarak öğrenilmesi	490
Sonuç ve zararı öğrenme olanağının olmaması durumunda, süre olanağın ortaya çıkmasıyla başlar	491
Önkarar başvurusu zararın giderimi istemiyle sınırlı olmak zorunda değildir	491
Hizmet örgütlenmesi ve işleyişi olarak eylem	491
6. İşlemin Uygulanmasından Kaynaklanan Zararlarda Süre Başlangıcı	499
İşlemin icrasından doğan zararlarda süre başlangıcı icranın sona erdiği gündür	501
D. SÜRE DURDURAN İDARİ BAŞVURULAR	502
Üst makam başvurusunda zımni ret	504
Dava açma süresinin durabilmesi için başvurunun dava süresi içinde ve doğru idareye yapılmış olması gerekir	505
Hatalı makama yapılmış olan başvurunun bu makamca yetkili makama iletilmesi gerekir	506
Özel dava açma süresi varsa idari başvuru yolu kullanılamayabilir	507
Bilgi edinme başvurusu süre durdurmaz	508
Kamu Denetçiliğine yapılan başvuru dava süresini durdurur	510
Davayı önceleyen seçimlik idari başvuru yolunun kapatılmış olması	511
Dava süresi değerlendirilirken davayı önceleyen idari başvuruların süresinde yapılmış olup olmadığı da incelenir	513
E. YENİ SÜRE DOĞURAN BAŞVURU OLANAKLARI	515
Dava açma süresi geçtikte sonra aynı içerikte yeni başvurular, dava açma olanağı yaratmaz	516
Aynı içerikteki izleyen başvurulara verilen açık ya da örtük yanıtlar sonradan gelen yanıtın dava açma olanağı yaratması kapsamında değerlendirilemez	516
Aynı içerikte izleyen başvuruların yeni veri kullanılarak reddedilmesi	517
Süregiden hak ihlali	517
Hakkın tanınmaması, süregiden etki yaratır	519
Süregiden ihlallerde giderim döneminin sınırlanması	520
Özgürlüklerin kullanılması için yinelenen başvurular dava açma olanağı yaratır, süresi başlatır	522
Koşulların değişmesi üzerine yeni başvuru yapılması	523
Yasanın ya da düzenleyici işlemi iptali, dava süresi geçmiş uygulama işlemlerinin yöneldiği kişiler için idareye geri alma başvurusu yapma olanağı doğurur	524
Kural iptalinden sonra yapılan başvuru üzerine dava açılmazsa yeni başvurular dava açma olanağı yaratmaz	526
İptalden sonra yeni başvuru olanağı birel işlemlerin iptali durumunda da kullanılabilir	527
VII. DİLEKÇEYE İLİŞKİN ÖNKOŞULLAR	527
A. DİLEKÇENİN ZORUNLU ÖĞELERİ	530
Dilekçeye ilişkin önkoşul eksikliğinin yaptırımı: Dilekçe ret ve dava ret	531
İdarenin elindeki belgelerin eklenememesi	533
Dilekçe ret kararından sonra yenilenen dilekçede istem genişletilemez	533
B. DAVA, İSTEM VE YAZIMI	534
İşlemin iptali ve zararın giderimi dışındaki alt istemler	535
Yargılama giderlerini istemeye gerek yoktur	536

İdari yargıda bulunmayan istemle açılan davada dilekçe ret kararı değil, dava ret kararı verilir.....	537
İptal ve tazmin dışında, istem bölümünde mahkemeden idari işlem yapılması istenilemez.....	538
Tam yargı davalarında tazminat miktarını yazma zorunluluğu kalkabilir.	540
Seçmeli ya da olasılıklı istem (terditli talep) yasağı	542
C. İSTEMLE BAĞLI OLMA VE GENİŞLETME YASAĞI	543
Dilekçe ret kararından sonra sunulan yeni dilekçede istem genişletilemez.	545
Yargı düzeni hatasından sonra idari yargıya verilen dilekçe genişletme yasağı kapsamında değildir.	545
İşlemden doğan zararlarda ek dava olanağı	546
D. İSTEM YA DA KİŞİ BİRLEŞMESİ.....	547
1. Birden çok işlemin tek dilekçede dava edilmesi.....	549
Birden fazla işleme tek dilekçe ile dava açılabilmesine yetki kurallarının getirdiği sınırlamalar.....	550
Tek dilekçe ile iptal davası açılabilme olanağı kanunlarının değiştirilmesi sonuca doğuramaz.	552
2. Birden Çok Kişinin Tek Dilekçe İle Dava Açması	553

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARA YARGILAMA, YÜRÜTMENİN DURDURULMASI

I. İPTAL DAVASININ DURDURUCU ETKİSİ YOKTUR	555
Yürütmenin durdurulması iptal davasının durdurucu etkiye sahip olmamasının düzeltici mekanizmasıdır.....	556
Yürütmeyi durdurma yargılamaya içkin bir yetkidir.	558
Tam yargı davasında yürütmenin durdurulması olanağı yoktur.	559
Vergilendirme işlemlerine karşı açılan iptal davasının tahsili durdurucu etkisi vardır.	560
Olumsuz işlemlerin yürütmesi de durdurulabilir.	560
II. YÜRÜTMENİN DURDURULMASI KOŞULLARI	561
A. ESASA İLİŞKİN KOŞULLAR: İŞLEMDE AÇIK HUKUKA AYKIRILIK BULUNMASI VE UYGULAMANIN TELAFİSİ GÜÇ VEYA İMKANSIZ ZARAR YARATMASI	561
Açık hukuka aykırılık.....	561
Telafisi güç veya imkansız zarar	562
B. YÖNTEM KOŞULLARI: İDARENİN SAVUNMASI, GEREKÇE VE TEMİNAT	563
İdarenin savunması.....	563
Yerinde olmayan yürütmenin durdurulması istemi	563
Uygulanmakla etkisi tükenecek olan işlemler	563
Yürütmenin durdurulması istemine karşı savunma, davaya yanıtta ayrılabilir.....	564
Hem yürütmenin durdurulması istemi kabul ve hem de ret kararlarının gerekçeli olması gerekir.....	565
Yürütmenin durdurulması kararları teminat karşılığında verilir	566
III. YÜRÜTMENİN DURULMASINDA KANUNYOLU: İTİRAZ	566
İtiraz, önlem yargılamasının kanun yoludur.	566

IV. YÜRÜTMENİN DURDURULMASI KARARLARININ ETKİSİ VE UYGULANMASI.....568

Yürütmenin durdurulması kararı işlemin hukuksal etkisini askıya alır.	568
Kararın etkisi ve uygulanması durdurulan işlemin özelliklerine göre belirlenir.	568
Yürütmenin durdurulması kararı iptal kararı gibi geçmişe etkilidir.	569
Yürütmenin durdurulması kararının uygulama etkisi.....	570
Yürütmenin durdurulması kararı bağlı işlemlerin idarece durdurulmasını gerektirebilir.....	571
Yürütmenin durdurulması kararına uyulmamış olması idarenin giderim sorumluluğunu doğurur.	571
Uygulanan yürütmenin durdurulması kararının kaldırılmasının etkisi	572
Yürütmenin durdurulması kararının uygulanması ile elde edilen parasal haklar.....	572
Yürütmenin durdurulması kararının uygulanması için yapılan çalışma karşılığı ödemeler dava reddedilince geri alınamaz.	572

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

OLGULARIN SAPTANMASI, KANITLAMA VE HÜKÜM

I. İLK İNCELEMEDEN ARAŞTIRMAYA GEÇİŞ 575

Araştırma işlevi ilk incelenmeyle başlayabilir.	576
Tekemmül aşamasında da araştırma yapılabilir.	578
Yargıcın resen araştırma yapmaması kararı sakatlayan eksik incelemedir.....	579
Özel hukuk yargılamasından farklı olarak idari yargıda tahkikat aşaması ile yargılama aşaması ayrımı bulunmamaktadır.....	581
Tarafların yasada belirlenmiş olan yanıt verme hakları mahkemece kaldırılamaz. ...	582
A. ARAŞTIRMA VE KANITLAMANIN TEMEL ÖZELLİKLERİ.....	583
Gerçeğin doğru bilgisi araştırılır (maddi gerçek araştırılır).....	587
İdari yargı tahkikçi sistemdir.....	587
Yazılı yargılama yöntemi kullanılmaktadır.	590
İdari yargılamada tanık dinlenemez, tanık anlatımlarından yazılı olarak yararlanılabilir.....	590
Belgeler genellikle idarenin elindedir.	593
Kanıt, olgulara ilişkindir. Hukuk kuralları kanıtlama kapsamında değildir.....	594
Kanıt ve kanıtlama idari davanın kurucu unsuru değildir.....	595
Veriler kullanılır, kanıt sistemi ve kanıtlar arasında güç sıralaması yoktur.....	596
Kanıt türü ve sistemi yoktur	597
Resen araştırma yalnızca bir yetki değil, yükümlülüktür. Yalnızca idarenin savunmasına dayanılarak hüküm kurulamaz.	600
Davacı idareden ulaşılabilir belgeleri sunmamışsa bunları elde etme görevi mahkemededir.	601
İdare savunma vermemiş olsa bile mahkeme resen araştırma yapmak zorundadır...	602
Davacıya savlarını kanıtlayacak verileri mahkemeye sunma olanağı tanınmalıdır.	603
İdarenin belge-bilgi verme zorunluluğu, başka bir resen araştırma olanağı yoksa idareye kanıt yükü yükler.....	604
İdari yargılama hukukunda kanıt yükü ancak sınırlı biçimde sözkonusudur.....	606
İdari aşamadaki kanıt tür ve sistemleri yargılamada veriye dönüşür.....	608
Vergilendirme yöntemindeki kanıt yükü değil, kanıt yükümlülüğü bulunmaktadır.	608
İşlemin öğeleri arasındaki nitelik ayrımı araştırmaya yön verir ancak araştırmayı sınırlandırmaz.....	611

	İşlemin öğelerinin nitelik farklılığı mahkemenin araştırmasını sınırlandırmaz.	611
B.	İHBAR YÜKÜMLÜLÜĞÜ VE KATILMA HAKKI	614
	İhbar ve katılma.....	614
	İhbar idari yargılama yönteminde taraf işlemi değildir.	614
	İdari yargıda asli müdahale yoktur.	616
	Feri müdahil davacı ya da davalı olmaz.	616
	Katılım, idari yargının özelliklerine göre sınırlı kullanılır ve dönüştürülür.....	618
C.	VERİLERİN TOPLANMASI	618
	Olayın/olguların varlığının saptanması yargılamanın temel sorunudur.	619
	Mahkemenin araştırdığı olgular dava konusuna göre çeşitlilik gösterir.	619
	İdari yargının araştırma yöntemleri karşısında denetlenemeyecek idari işlem yoktur.	622
	Mahkemenin idare aracılığıyla araştırma yaptırması.....	623
	Mahkemenin istediği bilgi ve belgeleri vermemesinin yaptırımı. Resen araştırma yetkisinin yaptırımı.....	624
	Verilmeyen bilgi ve belgeye dayanılarak ileri sürülen savunmaya göre karar verilemez.	625
	Mahkemece istenilen belge ve bilgilerin verilmemesi durumunda idarenin savunması dayanaksız kalır.	626
	Mahkeme idareden bilgi ve belge istediğinde, vermemenin karar üzerindeki etkisini de belirlemelidir.	627
	Belge vermeyen idarenin savunması dayanaksız kalır, ancak yargıcın araştırma görevi sürer.....	628
	Delil tespiti.....	629
	Yargıcın olayla veriyle teması: Keşif.....	631
	Mahkemenin resen araştırmada kullandığı yöntemlerin yasal dayanağının bulunması gerekir.	633
	Belge incelemek ve ifade almak için keşfe gidilemez.	633
	İşlemi yapan kamu personelinin yazılı da olsa ifadesini alamaz.	634
	İşlemin neden ögesi verilerinin araştırılması ve incelenmesi idarenin yerine geçmek değildir.	635
	İnceleme elemanına sunulmayan belgelerin, mahkemeye sunulması.....	635
	İdari aşamada belge sunulmamasının haklı bir gerekçesi olmalıdır.....	638
	İdarenin sunduğu neden ile yetinilmez: Nedenin idareden bağımsızlığı (Sebepten ikamesi).	639
	Sebepten ikamesi ile sebep araştırma yükümlülüğünün ikamesi aynı şey değildir.....	639
	Dayanak değiştirilmesi, sebepten ikamesi değildir.....	640
	Birden fazla nedene dayanan işlemlerde nedenlerden birinin sakatlığı ancak sonucu etkilediğinde işlemi hukuka aykırı kılar.	641
	Değiştirilen neden de işlemi sakatlıktan kurtarmayabilir.....	642
	Taraflardan birinin sunduğu veriler ya da savlar mahkemece araştırılmadan kabul edilemez.	642
	Mahkemece elde edilen veriler ve tarafların ek olarak sunduğu veriler için taraflara savunma olanağı tanınmalıdır.....	643
	İdarece yapılan gizlilik nitelemesi mahkemeyi bağlamaz.	645
	Sonradan sunulan belgeler.....	646
	Sonradan sunulan belgeler için karşı tarafa inceleme ve yanıt verme olanağı tanınmalıdır.	647
	Kanun yolu aşamasında da taraflarca yeni veri sunulabilir.	648
D.	TEKNİK DEĞERLENDİRME VE BİLİRKİŞİDEN YARARLANMA	649

Olgu saptanmış ancak teknik değerlendirme ve nitelendirme gerekmektedir.	649
İdarenin neden ögesi verilerini toplarken ve değerlendirirken yaptığı teknik	
değerlendirmeler işlem yargılanırken mahkemece incelenir.	650
Teknik bilgi gerektiren konularda yargıç kendi bilgi ve gözlemleri ile karar	
veremez.	651
Teknik bilgi olmayan konuda bilirkişiye gidilmez.	652
Yargıçlık mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuksal bilgi mahkemelerin görev	
alanlarına göre değişir.	652
Seçilecek bilirkişinin uzmanlık alanın ve düzeyinin, araştırılan konuya uygun olarak	
belirlenmesi gerekir.	654
Sınav işlemleri için iki tür bilimsel bilgi vardır.	655
Sanatsal beğeni teknik bilgi değildir, ancak sanat öğretimi teknik bilgi ve	
değerlendirme gerektirir.	655
Bilirkişinin hukuka uygunluk değerlendirmesi yapma yetkisi yoktur.	656
Yargıcın bilirkişi raporuna uyma zorunluluğu yoktur. Bilirkişi raporu yargıcı	
bağlamaz.	657
Bilirkişi ücreti taraflarca karşılanır. Bilirkişi masrafları taraflarca yatırılmıyorsa,	
yargıç devlet bütçesinden ödeme yapılmasına karar verir.	660
İdari davada, adliye mahkemelerinden yararlanılarak keşif ve bilirkişi incelemesi	
yaptırılamaz.	661
Adli yargıdaki tespit kararı idari yargıcın araştırma yükümlülüğünü ortadan	
kaldırmaz.	662

II. HUKUKSAL NİTELEME, ÇIKARIM VE HÜKÜM.....662

İlk derece yargılamayı sona erdiren kararlar.	663
Esastan kabulde, iptal ve giderimden başka hüküm verme yetkisi yoktur. Yokluk	
kararı verilemez.	664
A. HUKUKSAL NİTELEME.....	667
Yargılanan işlemin hukuksal nitelmesi de yapılmalıdır.	669
Hukuksal nitelme çözülmesi gereken hukuksal sorundur.	669
Hukuksal nitelme yalnızca mevzuata göre yapılmaz, büyük önerme yalnızca	
mevzuatta yer almaz.	671
Hukukun genel ilkeleri.	673
Hakkaniyete, hak ve nesafete uygunluk.	674
Hakkaniyet ancak hukuka aykırılıkla birlikte kullanılabilir.	674
Kamu yararına aykırılık denetimi.	677
İşin doğasına aykırılık.	678
İdare lehine yerindelik denetimi: Hukuka idarenin gereksinimlerinin katılması.	678
B. HÜKMEDİLEBİLECEK ZAMAN: OLGUNUN SAPTANMASINDA VE HUKUKUN	
BELİRLENMESİNDE ZAMAN SORUNU.	682
İşlem ve eylem yapılmış olduğu tarihteki hukuk kurallarına göre yargılanır.	683
İşlemin yapılmış olduğu tarihteki hukuku değiştiren yargı kararları.	683
Dava açıldıktan sonra hukuk kurallarının değişmesi hukuka aykırılık yaratmaz.	684
Sakatlıklar ya da kusur sonradan giderilemez.	685
Olgunun saptanmasında zaman sorunu.	687
İşlem ya da eylem, kurulduğu/yapıldığı tarihteki durumyla yargılanır.	687
C. UYUŞMAZLIĞIN HUKUKSAL VARLIĞINI YİTİRMESİ: KONUSUZ KALMA, KARAR	
VERİLMESİNE YER OLMADIĞI KARARI.	688
Karar verilmesine yer olmadığı kararının niteliği.	691

D. DAVADA HÜKME BAĞLANMASI GEREKENLER: İSTEM VE DİĞER YASAL KÖNULAR	691
Yargı kararlarının gerekçeleri hükmün anlamını, kapsamını ve uygulama biçimini belirlediği oranda idareyi bağlar.	692
Mahkemenin hüküm verme yetkisini genişletmesi. Yargısal emir.	693
Hüküm, istemle sınırlıdır.	694
İstem konusu olmayan işlemlerin yargılanması: Hukuksallığın hüküm kurulmadan incelenmesi.	694
Dava edilmemiş hukuka aykırı kuralkoyucu işlemin ihmal edilerek yasanın doğrudan uygulanması	697
Dava edilmemiş dayanak işlemin yargılanması kuralkoyucu işlemlerle sınırlı değildir, neden ögesi işlemleri ve önceleyen işlemler de yargılanabilir.	699
Dava edilmemiş olan neden ögesi işlemlerinin hukuka uygunluk değerlendirmesi dava açma süresinden bağımsızdır.	701
Dava konusu edilmemiş olan işlemin türü hukuka uygunluk değerlendirmesi yönünden fark yaratmaz.	702
Konusu vergilendirme olan işlemlerin yargılanmasında dava konusu edilmemiş önceleyen işlemlerin denetlenmesi	702
Dava, dava konusu işlemin yerini alan işleme karşı sürdürülür.	704
Yerine geçme ile konusuz kalma arasındaki bağlantı.	705
İstem dışında hükme bağlanması gereken konular. Yargılama giderleri	706
Davanın konusuz kalması durumunda yargılama giderleri.	708
Davanın açılmasına neden olan taraf mutlaka idare olmayabilir.	709
Faiz	709
E. KARAR METNİ VE GEREKÇE YAZIMI	710
Gerekçe çözümleyici olmaktan çok bireşimci biçimde yazılır.	711
“Tartışmasızdır”, “Duraksamaya yer yoktur”, “Açıktır”, “Tabiidir”	712
Çıkarım yapabilmek için büyük önerme ile küçük önerme aynı orta terimi taşımalıdır.	715
Gerekçesiz olması kararı sakatlarlarken özensiz gerekçe yazımı kararı sakatlamaz.	716
Taraflardan birinin, genellikle davalı idarenin tezlerini olduğu gibi aktarmak gerekçe yazmak değildir.	717
Görüşme Tutanakları – Karar Metni Bağlantısı.	719
Karar verilmesine yer olmadığı kararlarında gerekçe yazımı	720
Gerekçede hukuka uygun ve düzgün idareyi belirlemek, idareye yol göstermek	721
Vergilendirme işlemlerine ilişkin davalarda idarenin yerine geçme ve idari işlem yapma yasağının özel durumu	722
Vergilendirme işlemlerine ilişkin davalarda, karar yazımında farklılık olsa da “iptal” ve “tazmin” dışında hüküm verme yetkisi yoktur.	728
Parasal miktar belirlenmiş işlemlerde kısmi iptal	729
F. FERAGAT VE KABUL	730
Davalı idare davayı kabul edemez.	731
Davayı kabul etmek isteyen idarenin işlemi geri alması ya da zararı gidermesi gerekir.	732
Feragat taraf işlemi değildir, mahkemenin kabulüne bağlıdır.	732
İptal davası kamu adına açılan bir dava değildir, dava konusunun özellikleri uygunsa feragat olanaklıdır.	733
Feragat istemi değerlendirilirken davanın konusu, davanın niteliği ve bulunduğu aşama dikkate alınır.	734

İdarenin davacı olduğu durumlarda feragat isteminde bulunabilmek için karar organının ya da makamının onayı gerekebilir.	736
Kanun yolu aşamasında feragat.	737
İlk derecede karar lehine olan davacı kanun yolunda feragat ile mahkeme kararını ortadan kaldıramaz.	738
Kanun yolu aşamasında feragat isteminde bulunulabilir, yalnızca feragat isteminin varlığı kararın bozulmasını gerektirmez.	740
Yargı kararı uygulanmışsa kanun yolu aşamasında davadan feragat isteminde bulunulamaz.	740
İdari yargıda takipten vazgeçme yoktur, takipten vazgeçme dilekçesi feragat olarak da kabul edilemez.	741
Davacının yargılama dışında yaptığı edimler feragat ya da kabul sayılmaz, yargılamayı etkilemez.	741
G. MAHKEMENİN KARAR (HÜKÜM) SONRASI YETKİLERİ.	742
Hükümdeki ve karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi.	744
Açıklama (Tavzih)	745

BEŞİNCİ BÖLÜM

KARARA KARŞI BAŞVURU YOLLARI

I. OLAĞAN KANUNYOLLARI (İSTİNAF VE TEMYİZ)	748
Kanun yolunda hüküm incelenir.	749
Kanun yoluna başvurulabilecek kararlar.	749
Hakimin reddi isteminin reddi kararına karşı kanun yolu vardır.	749
Arakarar nihai kararlarla birlikte temyiz edilebilir bilgisi yanlıştır.	750
Kanun yolunun kapalı olup olmadığına kanun yolu yeri karar verir.	750
A. İSTİNAF	750
İstinaf incelemesinde bölge idare mahkemesinin yetkisi.	751
İstinaf yargılaması, ilk derece yargılama yetkisinin yerini alamaz.	753
Konu ve yer yönünden yetkisizlikte ve ret/yasaklılık durumlarında geri gönderme.	754
B. TEMYİZ	754
Vergilendirme işlemlerine ilişkin davalardan yalnızca para konulu olanlar temyiz edilebilir.	756
Temyiz incelemesinde Danıştay vereceği kararlar.	757
Temyiz, hukuksal derece olmakla birlikte maddi veriler de araştırılabilir.	758
C. KANUNYOLUNDA YÖNTEM: İSTİNAF VE TEMYİZİN YÖNTEMİ	760
Kanun yolu dilekçeleri kararı veren yere verilir, burası ilk inceleme yapar.	760
Kanun yolu başvurusunu ret kararlarına karşı kanun yolu.	760
Karşı kanun yolu.	761
Kanun yolunda yürütmenin durdurulması istemi.	761
İlke olarak ancak taraflar kanun yoluna başvurabilir.	762
Kanun yoluna başvurmakta hukuksal yarar olmalıdır.	765
Hüküm lehine olanın kanun yoluna başvurmakta yararı yoktur.	765
Hüküm lehine olan taraf kararın gerekçesi nedeniyle kanun yoluna başvuramaz.	766
D. KALDIRMA VE BOZMA NEDENLERİ	767
Esas – Usul, Maddi Hukuk – Usul Hukuku.	768
Hak ve nesafete aykırı karar.	768
Yetki önkoşullarına aykırı yargılama yapılmış olması.	769
Kanun yolunda görev ve yetki dışında bir işe bakılmış olması.	770

Maddi olayın eksik incelenmesi	770
Dosyadaki verilerin kullanılmamış ya da değerlendirilememiş olması	772
Maddi olayın hukuksal nitelemesinin yanlış yapılması	773
Hüküm fıkrasının yanlış yazılması yöntem sakatlığıdır.	774
Yöntem kurallarındaki yanlışlığın yargılama sonucunu etkileyebilecek nitelikte olması gerekir.	774
Duruşmaya katılmamış üyenin karar veren heyette yer alması kararı sakatlar.	776
Gerekçenin kararı sakatlaması.....	776
Hüküm verilirken aynı hukuksal nitelendirmeye dayanılarak oylama yapılmış olmalıdır.	777
Uyuşmazlığa yanlış kuralın uygulanması maddi hukuka aykırılıktır.....	778
Karar hukuka aykırı da olsa bozulmasında hukuksal yarar olmalıdır.	779
E. KARARIN KESİNLEŞMESİ (BOZMA, UYMA, DİRENME)	780
Kanun yolu kapalı olan kararlar	781
İstinafta kesinleşenler	781
Temyiz yolunda kesinleşme	781
Direnme üzerine verilen kararın kanun yolu yeri farklılaşır.....	783
İsrar kararında, ilk karardaki gerekçenin genişletilmesi ya da değiştirilmesi yeni karar verildiği anlamına gelmez.	783
Bozma kararının etkisi.....	784
Vergilendirme işlemlerinde davanın durdurucu etkisi, bozma kararı sonrası yeniden doğar.....	785
Bozmaya uyma üzerine verilen kararın temyizi sınırlı niteliktedir.	786
Temyizde saptanan eksikleri tamamlayan ilk ya da alt derece yine aynı sonuca varmışsa bu ısrar değil yeni karardır, kanun yolu yeri aynıdır.	787
Bozmaya kısmen uyulmuşsa ve yeni kararı iki taraf da temyiz etmişse, aynı davada temyiz mercileri farklılaşabilir.	787
II. KESİN KARARA KARŞI OLAĞANÜSTÜ KANUNYOLLARI.....	788
A. YARGILAMANIN YENİLENMESİ	788
Nedenleri.....	791
B. KANUN YARARINA TEMYİZ	798
ALTINCI BÖLÜM	
KARARLARIN SONUÇLARI	
I. TEMEL İLKELER	802
Temel ilkeler	803
Kararın “sonuçları”, “hukuksal etki” ve “uygulama” ayrımıyla değerlendirilir	804
II. HUKUKSAL ETKİ	806
Hüküm, verildiği anda hukuksal etki doğurmaya başlar.....	807
A. DAVA KABUL KARARLARININ ETKİSİ.....	807
Tam yargı davasında giderim kararının hukuksal etkisi, idarenin borçlu duruma gelmesidir.	807
Giderim kararlarının genelleştirilme olanağı	808
İptal kararının hukuksal etkisi	809
İptalin etkisi kendiliğindendir.....	809
İptal kararı geçmişe etkilidir.....	809

İptal kararları genel ve nesnel etkilidir	809
İşlemi iptal edilen idarenin aynı sonucu doğurma yetkisi var mıdır?	810
İptal kararının genelleştirilmesi	810
İdarenin kararın etkisini genelleştirme zorunluluğu	811
İptal kararının diğer yargılamalara etkisi	812
Olumsuz işlemlerin iptali	814
Zımni ret işlemleri	814
Kuralkoyucu işlemlerin iptalinde tam geçmişe etki	817
Kuralkoyucu işlemlerdeki istisna kurallarının iptali durumu.	820
Kuralkoyucu işlemdeki eksik düzenlemenin iptali	820
Neden ögesi işlemlerinin iptali	821
B. DAVA RET KARARLARININ ETKİSİ	821
İptal istemi ret kararının idare üzerindeki etkisi	822
İptal davasının esastan reddedilmesinin idarenin yetkileri üzerindeki etkisi.	823
Önkoşullardan ret kararının etkisi	824
III. UYGULAMA	826
Derhal uygulama yükümlülüğü, idareye tanınmış bir süre yoktur.....	826
Özel ivedi yargılamada uygulama biçimine ilişkin belirleme	829
Kararın uygulanması için başvuruya gerek yoktur.	829
Kanun yoluna başvurulmuş olması kararın uygulanmasını geciktiremez.	830
Uygulanan kararın yargılama sürecinde terse dönmesi	832
Kararın uygulanması zorunluluğu bir başka kişiye yönelik işlem yapılmasının nedenini oluşturabilir.	834
İdarenin yargı kararının uygulanması için yaptığı işlemler de yargı denetimine konu olabilir.	836
Kararın gerekçesinin düzenleyici etkisi.....	837
Gerekçede kararın uygulanma biçimine ilişkin yol gösterme.....	838
Eksik düzenleme iptalinde idareye yol gösterme	839
Sınırlayıcı hükmün iptalinde idareye gösterme	841
Kuralkoyucu kaldırma işleminin iptali durumunda idareye yol gösterme	842
İptal kararını uygulamak için zarar giderimi de gerekebilir.	843
İptal kararı sonrası zararın giderilmemesi eksik uygulamadır, dava konusu olabilir.	844
Yargı kararını uygulama zorunluluğu idarenin işleyişini düzenleyen kimi ilke ve kurallara uyulmamasını gerektirebilir.	845
Yargı kararlarını uygulamak için geçmişe etkili işlem yapılabilir.....	847
Yargı kararının uygulanabilmesi için geçmişe etkili kural konulması gerekebilir....	847
IV. UYMAMA.....	848
A. İDARENİN İPTAL EDİLEN İŞLEMİ YENİDEN YAPMA, AYNI SONUCU DOĞURMA OLANAĞI	848
Hangi sakatlık nedeniyle verilmiş olursa olsun iptalin etkisi aynıdır.	850
Esastan iptal sonrası idarenin yetkileri	850
Konu sakatlığı nedeniyle iptal idarenin aynı konuda karar almasını olanaksız kılar	851
Usulden iptal sonrası idarenin yetkileri	852
Biçim unsurundaki sakatlık nedeniyle iptal kararından sonra düzgün biçimde aynı konuda yeni işlem yapılabilir.	852
B. KARARA UYMAMA, SONUÇLARINA AYKIRI DAVRANMA	853
Yaptırımlar:	853

İşlemlere yönelik yaptırım.....	854
İptal kararının uygulanmaması başlı başına bir işlem değildir, iptal davasının konusu olmaz.....	854
İdare kararın uygulanması istemi üzerine uygulamama kararı vermişse bu karar dava konusu olabilir.....	854
İdare giderimi ödememişse, ödettirmek için yine tam yargı davası açmaya gerek yoktur.....	856
Yargı kararlarını etkisiz kılmak için yapılan işlemler hukuka aykırıdır.....	856
Kararın dolaylı sonuçlarını yerine getirmemek de yargı kararına aykırılık oluşturur.....	857
Kamu görevlisinin idari sorumluluğu.....	858
Davalı idare dışında karardan etkilenenlerin sorumluluğu.....	858
Kararı uygulamayan kamu görevlisinin parasal sorumluluğu.....	859
Yargı kararlarının uygulanmaması için verilen talimatlar kanunsuz emir niteliğindedir.....	860
İdarenin kararı uygulamaması giderim sorumluluğunu doğurur.....	861
İdarenin yargı kararlarını uygulama yükümlülüğü her türlü mahkeme kararı içindir.....	861
İdarenin kararı uygulama yükümlülüğü bir süre sonra kalkmaz, zamanaşımına uğramaz. Giderim için zaman sınırı.....	862
Uygulamamadan kaynaklanan zararın giderimi için idareye başvuru gerekir.....	862
Hak düşürücü süre sınırı yoktur ancak giderim oranı düşebilir.....	864
C. UYGULAMANIN OLANAKSIZ OLMASI.....	864
Uygulamanın olanaksız olması.....	866
Davacının kararla elde ettiği haktan vazgeçmesi.....	867
Kişinin karar sonucundan vazgeçebilmesi ancak istemli işlemlerde olabilir.....	868
Kişinin karar sonucundan vazgeçmesi, idarenin kararı uygulama yükümlülüğünü kendiliğinden ortadan kaldırmaz.....	869
Yargı organının bir iptal kararının sonuçlarını olanaksızlık gerekçesiyle tanımaması mümkün değildir.....	871
Olanaksızlık durumunda zarar giderilir.....	871
Kararın uygulanmasının olanaksız olması idarenin manevi zararı gidermesini gerektirir.....	871
İptal kararının sonuçlarını engellemek için yasa çıkarılması.....	872
Kararın sonuçlarını engellemek için çıkarılan yasa hukuksal etkiyi tamamen silemez.....	872
KARAR DİZİNİ	874
KAVRAM DİZİNİ	890
AYRINTILI İÇİNDEKİLER	899